

STORTINGET

Innst. 456 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 7:1 (2022–2023)

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Årsmelding 2022 for Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget)

Til Stortinget

1. Samandrag

1.1 Utvalgets mandat og sammensetning

EOS-utvalget er et permanent, stortingsoppnevnt organ som kontrollerer norske virksomheter som utøver etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-tjeneste). Kontrollen gjelder bare EOS-tjeneste som utøves, styres eller settes i gang av offentlig forvaltning.

Formålet med kontrollen er å:

- klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene,
- påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser, og
- påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget kan uttale sin mening om forhold som ligger innenfor kontrollområdet. Det skal ikke søke et mer omfattende innsyn i sikkerhetsgraderte opplysninger

enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålet, og utvalget skal så vidt mulig ta hensyn til kildevernet og vern av informasjon mottatt fra utlandet. Kontrollen med enkeltsaker og operasjoner skal være etterfølgende, men utvalget har rett til å bli informert om og uttale seg om tjenestenes løpende virksomhet. Utvalget kan ikke instruere EOS-tjenestene eller brukes av disse til konsultasjoner, men kan oppfordre tjenestene til å iverksette tiltak eller treffe beslutninger. Kontrollen skal være til minst mulig ulempe for tjenestenes operative virksomhet. Utvalget skal i sin kontroll ta hensyn til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. Utvalget uttaler seg ikke om tjenestenes effektivitet, prioritering av ressurser eller lignende.

Det er sju medlemmer i utvalget. Medlemmene velges for et tidsrom på inntil fire år av Stortinget i plenum etter innstilling fra Stortingets presidentskap. Medlemmene kan gjenoppnevnes én gang. Det oppnevnes ikke varamedlemmer.

Utvalget er uavhengig av både regjeringen og Stortinget. Regjeringen kan ikke instruere utvalget. Stortinget kan ved et plenarvedtak pålegge utvalget å foreta nærmere undersøkelser innenfor utvalgets kontrollmandat.

Medlemmer av utvalget kan ikke samtidig være stortingsrepresentanter, og de kan heller ikke tidligere ha arbeidet i EOS-tjenestene. Utvalgets medlemmer og ansatte i sekretariatet må ha sikkerhetsklarering og autorisasjon for høyeste nivå både nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet. Det vil si at de må ha sikkerhetsklarering og autorisasjon for henholdsvis STRENGT HEMMELIG og COSMIC TOP SECRET.

Under følger en oversikt over utvalgets sammensetning i 2022 og medlemmenes funksjonsperioder:

1. Astri Aas-Hansen, Asker, leder, 1. juli 2019–30. juni 2024
2. Kristin Krohn Devold, Oslo, nestleder, 1. juli 2021–30. juni 2025
3. Magnhild Meltveit Kleppa, Hjelmeland, 1. juli 2019–30. juni 2024
4. Erling Johannes Husabø, Bergen, 1. juli 2019–30. juni 2024
5. Camilla Bakken Øvald, Oslo, 1. juli 2019–30. juni 2024
6. Jan Arild Ellingsen, Saltdal, 1. juli 2021–30. juni 2025
7. Olav Lysne, Bærum, 1. juli 2021–30. juni 2025

Av dagens sju medlemmer har fem ulike partipolitiske bakgrunn. De to øvrige har juridisk og teknologisk faglig bakgrunn.

1.2 Oversikt over utvalgets virksomhet i 2022

1.2.1 OVERORDNET OM KONTROLLÅRET

Russlands militære angrep på Ukraina 24. februar 2022 endret den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa. Dette har preget EOS-tjenestene i 2022. Utvalget er seg bevisst plikten til å innrette kontrollen slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet.

Det er i vanskelige tider rettsstatens prinsipper blir utfordret. Utvalgets oppgave er å ha et uavhengig blikk på tjenestenes disposisjoner og holde fast ved grunnleggende rettsprinsipper. Det er en sentral kontrolloppgave å se til at EOS-tjenestene ikke gjør inngrep i individets rettigheter i større grad enn det rettsreglene tillater.

Rettsutviklingen holder ikke alltid tritt med endringer i trusselbildet og en akselererende teknologiutvikling.

Utvalget ser at mangel på oppdatering av lovverket er en utfordring for tjenestene. Samtidig forutsetter rettsutvikling en åpen og opplyst offentlig debatt. Ny teknologi kan ha virkninger som er vanskelige å forutse. I krysningpunktet mellom vern av enkeltindividets rettigheter, rikets sikkerhet og innbyggernes trygghet oppstår flere dilemmaer. Det er opp til lovgiver å balansere interessene på et felt der borgernes tillit til myndighetene er avgjørende. Utvalget er opptatt av at EOS-tjenestenes hjemler for inngrep er tilstrekkelig klare. Dette er blant annet en forutsetning for å kunne kontrollere om tjenestene utfører sin virksomhet i tråd med lovgivers vilje.

1.2.2 UTFØRT KONTROLLVIRKSOMHET

I 2022 har utvalget gjennomført 22 inspeksjoner. Noen inspeksjoner var rettet mot flere tjenester samtidig.

Utvalget har i 2022 hatt ni interne heldagsmøter, i tillegg til interne arbeidsmøter i tilknytning til inspeksjonene. I de interne møtene drøfter utvalget planlagte og gjennomførte inspeksjoner, klagesaker, saker tatt opp av eget tiltak, meldinger til Stortinget og administrative forhold.

I 2022 tok utvalget opp 8 saker av eget tiltak med tjenestene, mot 13 i 2021. Utvalget avsluttet i 2022 16 saker som var tatt opp av eget tiltak, det samme antallet som i 2021.

Utvalget undersøker klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. I 2022 tok utvalget 40 klager på EOS-tjenestene til behandling, mot 25 klager i 2021. Flere av klagenes er rettet mot mer enn én tjeneste. Utvalget avsluttet i 2022 38 klagesaker, mot 26 klagesaker i 2021.

1.2.3 UTVALGETS KONTROLLMETODER

En sentral del av utvalgets virksomhet er å inspisere EOS-tjenestene. Utvalget deler inspeksjonene i en orienteringsdel og en inspeksjonsdel. Orienteringsdelene er i hovedsak valgt av utvalget selv. I 2022 økte utvalget den tematiske tilnærmingen til kontrollarbeidet.

Tjenestene bes også om å orientere om forhold de mener er relevante for utvalgets kontroll, blant annet avvik som de selv har avdekket.

Utvalget blir orientert om tjenestenes løpende virksomhet, nasjonalt og internasjonalt samarbeid, samt saker det har vært offentlig debatt om. Utvalget stiller muntlige spørsmål på stedet og eventuelt skriftlige spørsmål i etterkant.

I inspeksjonsdelen søker utvalget direkte i tjenestenes systemer. Tjenestene varsles ikke om hvilke søk som gjøres. Det innebærer at inspeksjonsdelen inneholder betydelige uanmeldte elementer. Målet er å gjøre en kvalifisert stikkprøvebasert kontroll. Sekretariatets forberedelser i tjenestenes datasystemer setter utvalget i stand til å gjennomføre målrettede inspeksjoner.

På bakgrunn av funn i utvalgets inspeksjoner oppretter utvalget saker av eget tiltak. Slike saker opprettes også på bakgrunn av varsler eller offentlig omtale. For å opplyse saken gjennomgår utvalget tjenestens dokumenter. Ansatte i tjenestene kan også kalles inn til samtaler. Tjenesten skal alltid få anledning til å uttale seg om spørsmålene saken reiser før utvalget avgir sin uttalelse.

1.2.4 OM BEHANDLING AV KLAGESAKER

Klager som faller inn under utvalgets kontrollområde, undersøkes i den eller de tjenestene som klagen retter seg mot. Utvalget har en lav terskel for å ta klagesaker til behandling. Klagesakene varierer i kompleksitet.

Utvalgets uttalelser til klagere kan ikke være sikkerhetsgraderte. Både en opplysning om at en person er overvåket og en opplysning om at en person ikke er

overvåket, er sikkerhetsgradert informasjon. Det er kun dersom utvalgets undersøkelser viser at klagerens rettheter er krenket, at utvalget kan bekrefte overfor klageren at vedkommende er overvåket av tjenesten – ved at EOS-kontrolloven bestemmer at utvalget kan meddele at det er uttalt «kritikk».

Om utvalget mener at en klager bør gis en mer utfyllende begrunnelse, kan det foreslås overfor tjenesten det gjelder eller overordnet departement. Utvalget er bundet av tjenestens avgjørelse om sikkerhetsgradering. Utvalget kan derfor ikke gi klageren informasjon om grunnlaget for kritikken uten samtykke fra tjenesten eller overordnet departement.

1.2.5 HØRINGSSVAR

EOS-utvalget har i 2022 avgitt to høringsvar:

- Høringsvar 8. april 2022 om endringer i EOS-kontrolloven.
- Høringsvar 26. september 2022 om endringer i etterretningstjenesteloven.

1.2.6 EKSTERN VIRKSOMHET

Utvalget arrangerer en årskonferanse i mars hvert år. Årskonferansen er åpen for alle. Temaet i 2022 var kontroll med masseinnsamling av informasjon. Konferansen hadde over 100 deltakere.

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité og utvalget hadde et møte om aktuelle problemstillinger. Utvalget møtte også statsråd Odd Roger Enoksen der han fikk en redegjørelse for utvalgets kontroll med EOS-tjenestene, som forsvarsministeren har ansvar for. Spesialenheten for politisaker og utvalget møttes for å avklare enkelte grenseoppganger mellom sine mandater.

Det internasjonale samarbeidet mellom kontrollorganer er gjenopptatt etter pandemien. I 2022 deltok utvalget på den nordiske kontrollkonferansen i Stockholm, og utvalget var på studietur til London for å lære mer om det britiske systemet for kontroll med EOS-tjenester. Utvalget møtte kontrollorganet Investigatory Powers Commissioner's Office, klagedomstolen Investigatory Powers Tribunal og organisasjonen Privacy International, samt innenlands etterretningstjenesten MIS\5 og signaletterretningstjenesten GCHQ.

1.3 Etterretningstjenesten

1.3.1 GENERELT OM KONTROLLEN

Utvalget har i 2022 gjennomført tre inspeksjoner av Etterretningstjenesten (E-tjenesten) sentralt, i tillegg til inspeksjon av tjenestens stasjoner i Vardø, Vadsø og på Ringerike, samt lokasjonene hos Etterretningsbataljonen og Marinejegerkommandoen. Videre inspiserer utvalget Felles etterretnings- og kontraterrorsenter (FEKTS), der E-tjenesten samarbeider med PST, samt

Felles cyberkoordineringssenter (FCKS). FCKS er et samarbeidssenter der E-tjenesten, PST, NSM og Kripos deltar.

I inspeksjonene av E-tjenesten kontrollerer utvalget særlig følgende:

- E-tjenestens bruk av innhentingmetoder som kan medføre inngrep overfor den enkelte etter e-loven kapittel 6.
- Tjenestens behandling av opplysninger.
- Tjenestens informasjonsutveksling med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere.
- Saker som er forelagt Forsvarsdepartementet (foreleggelsesaker).
- Interne godkjenningssaker.
- Nasjonal kontroll med E-tjenestens stasjoner, utstyr, metoder og informasjonsinnhenting.

I 2022 har utvalget vært særlig opptatt av å kontrollere E-tjenestens bulkinnsamling.

Utvalget har ikke rett til innsyn i det som er definert som særlig sensitiv informasjon i E-tjenesten. Utvalget får jevnlig vite omfanget av informasjon som er i denne kategorien. Når informasjonen ikke lenger er definert som særlig sensitiv, blir den tilgjengelig for utvalgets kontroll.

1.3.2 KONTROLL AV TILRETTELAGT INNHENTING

Utvalget har i 2022 kontrollert tjenestens utvikling av systemet for tilrettelagt innhenting av grenseover-skridende elektronisk kommunikasjon. I henhold til e-loven § 7-11 skal utvalget føre løpende kontroll med E-tjenestens etterlevelse av reglene om tilrettelagt innhenting.

1.3.2.1 Test- og utviklingsfasen

I en inspeksjon i desember 2021 ble utvalget gjort oppmerksom på at E-tjenesten var i dialog med en ekomtilbyder om overføring av reelle data etter 1. januar 2022. Formålet med den planlagte overføringen var testing og utvikling av systemet for tilrettelagt innhenting.

E-lovens bestemmelser om tilrettelagt innhenting trådte i kraft 1. januar 2022, med unntak for e-loven § 7-3. E-loven § 7-3 bestemmer at sjefen for Etterretningstjenesten har myndighet til å pålegge ekomtilbyder å gjøre elektronisk kommunikasjon tilgjengelig for tjenesten, på den måten som er beskrevet i e-loven § 7-2. Under henvisning til at e-loven § 7-3 ikke var trådt i kraft, stilte utvalget spørsmål til tjenesten om det rettslige grunnlaget for overføring av reelle data for test- og utviklingsformål.

E-tjenesten anførte at e-loven § 7-2 utgjorde et selvstendig rettsgrunnlag for tjenesten til å pålegge ekomtil-

byder å utlevere reelle data for testformål. Subsidiært anførte tjenesten at personopplysningsloven ga ekomtilbyder en rett til å utlevere reelle data til E-tjenesten.

Utvalget delte ikke tjenestens syn. Siden e-loven § 7-3 om beslutningsmyndighet ikke hadde tredd i kraft, mente utvalget at E-tjenesten ikke hadde hjemmel til å pålegge ekomtilbyder å utlevere reelle data etter § 7-2. Utvalget mente videre at det ikke utgjorde et tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag for E-tjenesten at ekomtilbyderen eventuelt hadde hjemmel i annet regelverk for utlevering av reelle data.

I en senere inspeksjon orienterte E-tjenesten utvalget om at reelle testdata ikke ville bli overført etter dagjeldende rettsgrunnlag, og at utvalgets juridiske vurdering var tatt opp med Forsvarsdepartementet.

Ved kongelig resolusjon 2. september 2022 satte regjeringen e-loven § 7-3 i kraft for test- og utviklingsformål.

1.3.2.2 Tilrettelegging for kontroll

Utvalget har fortsatt arbeidet med å utvikle et konsept for kontroll av tilrettelagt innhenting. Sekretariatet er tilført ressurser til støtte for utvalgets løpende kontroll. Det forutsettes i e-loven § 7-11 at E-tjenesten skal legge til rette for utvalgets kontroll gjennom tekniske løsninger. Utvalget har utarbeidet en rekke krav til kontrollfunksjonalitet i tjenestens systemer.

E-tjenesten er bedt om å etablere tekniske løsninger som tilfredsstillende disse kravene. Tjenesten har opplyst at dette arbeidet er igangsatt.

I 2023 vil utvalget følge opp E-tjenestens tilrettelegging for kontroll, samt videreutvikle kontrollen av tilrettelagt innhenting.

1.3.3 OM KJØP AV METADATA I BULK

Utvalget har stilt spørsmål til E-tjenesten om tjenestens hjemmelsgrunnlag for kjøp av metadata fra kommersielle aktører.

E-tjenesten mente at enkelte anskaffelser av data fra kommersielle tilbydere ikke innebærer bruk av en inngripende metode etter e-loven kapittel 6.

Tjenesten anså derfor at forbudet mot innhenting i Norge etter e-loven § 4-1 ikke kom til anvendelse for den type anskaffelse av metadata som saken gjaldt. E-tjenesten mente at det er måten tjenesten kommer i besittelse av dataene på som er avgjørende for om anskaffelsen faller inn under e-loven kapittel 6 eller ikke.

Det sentrale spørsmålet for utvalget var om kjøp av metadata i bulk som inneholder personopplysninger, utgjør et inngrep i enkeltpersoners privatliv. Rettspraksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) viser at metoder som utgjør et slikt inngrep, krever klar forankring i lov.

I forarbeidene til e-loven skrev Forsvarsdepartementet (FD) at

«hensikten med forslaget er å gi klarere rettslige rammer for Etterretningstjenestens bruk av inngripende metoder, av hensyn til det menneskerettslige lovkravet.»

Selv om FD mente at innhenting fra åpne kilder i utgangspunktet «faller inn under den alminnelige handlefrihet», foreslo departementet likevel å regulere metoden særskilt. Dette ble i høringsnotatet til ny e-lov begrunnet med at

«innhenting ikke skjer med samtykke fra den eller de personer som berøres av innhenting, og fordi summen av informasjon som innhentes om en og samme person, og sammenstillingen av slik informasjon over tid, etter omstendighetene kan utgjøre et inngrep overfor den enkelte, selv om den enkelte selv har valgt å dele informasjonen åpent.»

Utvalget uttalte at de samme hensynene gjør seg gjeldende ved kjøp av metadata i bulk som inneholder personopplysninger som personer etterlater seg på nett. Sammenstilling av slike metadata kan generere innholdsdata, og gjennom sammenstillingen av data fra flere kilder er det risiko for at personer kan identifiseres fra datasett som i utgangspunktet er anonyme.

Utvalget mente at denne typen kjøp måtte anses som innhenting av informasjon som kan medføre inngrep overfor den enkelte. Slik innhenting kan bare skje i den utstrekning det er hjemmel for det i e-loven kapittel 6. Utvalget var uenig med E-tjenesten i lovlighetsvurderingen.

E-tjenesten ble av utvalget oppfordret til å foreta en ny vurdering av om metodebruken må forankres i kapittel 6 i e-loven for å være lovlig. E-tjenesten har opplyst at den vurderer å ta problemstillingen opp med Forsvarsdepartementet.

1.3.4 LOGGING AV SØK I RÅDATA I BULK

I takt med økte datamengder og økt kompleksitet i tjenestens datasystemer blir teknisk tilrettelegging for utvalgets kontroll stadig viktigere. Kontrollmekanismer er en forutsetning for at E-tjenestens innsamling i bulk skal være i samsvar med Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK).

I e-loven er E-tjenesten pålagt å logge søk i rådata i bulk som tar utgangspunkt i et søkebegrep tilknyttet en person i Norge. Hensikten med loggen er å forhindre misbruk og legge til rette for effektiv kontroll.

På denne bakgrunn ba utvalget om å få fremlagt en oversikt over de siste søkene i denne kategorien.

Tjenesten opplyste at alle søk i rådata i bulk logges, men at det ikke er laget funksjonalitet for å markere om et søk tar utgangspunkt i en person som oppholder seg i

Norge. Ifølge tjenesten ville det være en manuell og svært tidkrevende jobb å lage en slik oversikt. E-tjenesten ga videre uttrykk for at e-lovens krav til logging er oppfylt, fordi det er mulig å knytte enkeltsøk opp mot vurderinger og godkjenninger som lå til grunn for søket. Tjenesten viste til at loven ikke stiller konkrete krav til hvordan loggingen skal skje.

Utvalget delte ikke tjenestens oppfatning. Den store informasjonsmengden i loggen, samt utfordringene med å navigere i den, fører til at utvalget ikke kan føre en effektiv kontroll. At tjenesten ikke kunne presentere en oversikt over de siste søkene som er gjort i en kategori som krever særlig begrunnelse, viser at lovens krav om logging for kontrollformål ikke er oppfylt.

For at en logg skal være kontrollerbar, må den i seg selv kunne benyttes til å avdekke feil. Det er ikke godt nok at loggen kan benyttes til å undersøke et avvik som det allerede er mistanke om.

Utvalget kritiserte E-tjenesten for mangelfull oppfyllelse av kravet til logging av søk i bulkdata for kontrollformål. Utvalget oppfordret tjenesten til å videreutvikle loggfunksjonaliteten slik at utvalget kan føre en effektiv kontroll.

E-tjenesten har fastholdt sin vurdering av at lovens minimumskrav er oppfylt. Tjenesten ga samtidig uttrykk for at den ikke er tilfreds med en ren minimumsløsning og er i gang med å utvikle funksjonalitet som vil gjøre det mer effektivt å kontrollere søk i rådata i bulk.

1.3.5 E-TJENESTENS FØRING AV KILDE

Utvalget har kontrollert E-tjenestens føring av en kilde som har gjort flere oppdrag mot en ikke statlig aktør. Utvalget er opptatt av at E-tjenestens føring av kilder skjer på bakgrunn av en aktsom vurdering av kilders egnethet.

Forsvarlighetsnormen må vurderes i det konkrete tilfellet, der tjenestens informasjonsbehov, risiko og forhold ved kilden vil inngå som relevante momenter.

I denne saken delte utvalget E-tjenestens syn på informasjonsbehovet, men mente at omstendigheter ved kilden gjorde at føringen likevel var uaktsom. Kildeføringen ligger tilbake i tid og E-tjenestens regelverk for kildeføring er betydelig utviklet siden kilden ble ført.

1.3.6 KONTROLL AV FORBUDET MOT OVERVÅKING I NORGE

Utvalget har vurdert tre spørsmål om grensen mellom forbudet mot overvåking av personer i Norge og tjenestens overvåking av norske personer i utlandet.

For det første har utvalget stilt spørsmål om hva E-tjenesten gjør for å avklare om en person har returnert til Norge, slik at overvåkingen stanses. Utvalget har forutsatt at tjenesten til enhver tid tilstreber å minimere

tidsgapet mellom retur til Norge og stans av overvåkingen.

For det andre har utvalget vurdert overvåkingen av et norsk telefonnummer som E-tjenesten mente var i bruk av to personer. Begge personene var norske borgere, men bare den ene var et etterretningsrelevant mål som tidvis oppholdt seg i utlandet. Utvalget kritiserte E-tjenesten for ikke å ha vurdert inngrepets mulige konsekvenser for personen som ikke var det etterretningsrelevante målet.

For det tredje har utvalget vurdert overvåkingen av et norsk telefonnummer som på grunn av en feil ikke ble fjernet fra tjenestens overvåkingsystem, da det ikke lenger var etterretningsrelevant. Utvalget kritiserte E-tjenesten for brudd på dagjeldende e-lov § 4.

1.3.7 INTERNT REGELVERK OM INNHENTING I DET DIGITALE ROM

Med e-loven som trådte i kraft 1. januar 2021, ble E-tjenestens metoder for innhenting av opplysninger lovregulert.

E-tjenesten har operasjonalisert enkelte av lovens bestemmelser i et internt regelverk om innhenting i det digitale rom. Regelverket er sikkerhetsgradert. Utvalget har på generelt grunnlag vurdert om de interne bestemmelsene er i tråd med e-loven.

Utvalget har oppfordret tjenesten til å vurdere enkelte bestemmelser i sitt interne regelverk for å sikre at disse harmonerer med e-loven, samt bedt tjenesten om å legge til rette for utvalgets videre kontroll på dette området.

E-tjenesten har meldt til utvalget at en av problemstillingene vil bli tatt opp med Forsvarsdepartementet, og en annen problemstilling vil bli vurdert i forbindelse med en revisjon av regelverket. E-tjenesten ga videre uttrykk for at den ønsker å legge til rette for en effektiv kontroll.

1.3.8 KLAGESAKER

Utvalget har i 2022 tatt 11 klager rettet mot E-tjenesten til behandling, mot 10 i 2021. Flere av klagen var samtidig rettet mot andre EOS-tjenester. Utvalget har i 2022 avsluttet 10 klagesaker mot E-tjenesten. Ingen av de avsluttede klagesakene har ført til kritikk av E-tjenesten.

1.4 Politiets sikkerhetstjeneste

1.4.1 GENERELT OM KONTROLLEN

I 2022 har utvalget gjennomført fire inspeksjoner av PST i Den sentrale enhet (DSE) i Oslo. I tillegg er PST-enhetene i politidistriktene Finnmark, Øst og Innlandet inspisert.

Videre inspiserte utvalget Felles etterretnings- og kontraterrorssenter (FEKTS) der E-tjenesten samarbeider med PST, samt Felles cyberkoordineringssenter (FCKS). FCKS er et samarbeidssenter der E-tjenesten, PST, NSM og Kripos deltar.

I inspeksjonene av PST kontrollerer utvalget særlig følgende:

- Tjenestens innhenting og behandling av personopplysninger.
- Tjenestens nye og avsluttede forebyggende saker, avvergende etterforskingssaker og etterforskingssaker.
- Tjenestens bruk av skjulte tvangsmidler (for eksempel telefon- og romavlytting, dataavlesing og hemmelig ransaking) og kildeføring.
- Tjenestens utveksling av informasjon med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere.

I meldingsåret har utvalget vært særlig opptatt av å kontrollere PSTs registreringer av personer, sperring og sletting av personopplysninger. Som følge av dette har utvalget stilt spørsmål til PST om blant annet sperring i tjenestens systemer. Utvalget vil følge dette opp i 2023.

1.4.2 ULOVLIG DRONEOVERVÅKING I FOREBYGGENDE SAKER

Utvalget har vurdert PSTs bruk av droner til å samle inn informasjon i forebyggende saker. Det følger av dagens regelverk at PST kan bruke «fastmontert» kamera, men ikke mobile kamera. Bruk av fastmontert kamera forutsetter videre at PST får rettens tillatelse. PST ba ikke om rettens tillatelse til dronebruken, men vurderte i fire saker at Sjef PST kunne fatte beslutningen.

PST viste til Riksadvokatens retningslinjer for politiets bruk av mobile kamera (som inkluderer droner) i etterforskningsøyemed. Tjenesten mente de rettspolitiske hensynene bak straffeprosessloven § 202 a ikke ga grunn til å operere med ulike skranker i etterforskning og i forebyggende saker.

Utvalget viste til at Grunnloven og EMK stiller krav om hjemmel for statens inngrep i borgernes privatliv. Overvåking ved hjelp av droner utgjør et inngrep i privatlivet. Lovkravet innebærer at hjemmelen må være tilstrekkelig klar, forutsigbar og tilgjengelig for borgerne, samt gi betryggende rettsikkerhetsgarantier. En slik hjemmel finnes ikke for bruk av droner i forebyggende saker.

På dette grunnlaget rettet utvalget skarp kritikk mot PST for å ha brukt en skjult overvåkingsmetode uten hjemmel i lov. Utvalget oppfordret tjenesten til å stanse bruken og ba om en tilbakemelding.

PST opplyste at tjenesten umiddelbart tok utvalgets vurdering til etterretning og stanset bruken. Videre opplyste PST at saken er tatt opp med Justis- og bered-

skapsdepartementet, og at departementet har tatt et initiativ til å lovregulere politiets bruk av droner.

Som ledd i PSTs oppfølging av saken har tjenesten avgradert utvalgets avsluttende uttalelse. Utvalgets brev 10. oktober 2022 til PST følger som vedlegg til Dokument 7:1 (2022–2023).

Utvalget ba om PSTs syn på om personer som er blitt overvåket på ulovlig grunnlag, skal underrettes om dette, jf. kravet til effektivt rettsmiddel etter EMK artikkel 13. PST har opplyst at det ikke kan gis underretning til personene som ble ulovlig overvåket, fordi denne delen av saken ikke kan avgraderes.

I henhold til EOS-kontrollloven § 11 er utvalget bundet av forvaltningens avgjørelse om sikkerhetsgradering.

1.4.3 PSTS BRUK AV KILDE

Utvalget har kritisert PSTs bruk av en kilde i en forebyggende sak.

PST ba kilden om informasjon uten å ha gjort tilstrekkelige etiske vurderinger av om dette ville bety at kilden måtte bryte sin taushetsplikt. Da PST fikk opplysninger som tjenesten måtte forstå kunne være taushetsbelagt, ba de ikke kilden om å avslutte undersøkelsene.

Utvalget uttalte at når PST ber en kilde om opplysninger, fremfor å be om et utleveringspålegg fra retten, fremstår det som en omgåelse av lovverket. Videre uttalte utvalget at dokumentasjonen i saken var mangelfull og oppfordret PST til å sikre god dokumentasjon i alle kildesaker.

1.4.4 REGISTRERING AV ENKELTPERSONER

1.4.4.1 Kort om utvalgets kontroll

I kontrollen av PSTs registreringer i forebyggende øyemed er utvalget opptatt av at kravene til nødvendighet, relevans og formålsbestemthet er oppfylt. Et viktig kontrollpunkt er det skjerpede nødvendighetskravet for behandling av særlige kategorier personopplysninger, for eksempel en persons politiske eller religiøse overbevisning, jf. politiregisterloven § 7.

1.4.4.2 Registrering av stortingsrepresentanter

Utvalget har vurdert PSTs registreringer av tre stortingsrepresentanter. PST opplyste at representantene ble ansett for å besitte verdier av interesse for fremmed etterretning, og at registreringene var nødvendige for å forebygge at de ble utsatt for ulovlig etterretning. Tjenesten opplyste samtidig at registreringene ikke lenger var nødvendige og dermed ville slettes.

Utvalget har overfor PST understreket viktigheten av individuelle begrunnelser. Utvalget mente at PST ikke hadde godtgjort at nødvendighetskriteriet for registreringene var oppfylt på registreringstidspunktet.

1.4.4.3 Andre registreringer

Utvalget har kritisert PST for å ha registrert tre personer uten at det var nødvendig, og dermed uten rettslig grunnlag. I tillegg kritiserte utvalget tjenesten for å ha registrert en person over ett år lenger enn det var rettslig grunnlag for. PST har opplyst til utvalget at registreringene er slettet.

1.4.4.4 Sletting av registrering etter oppfordring fra Stortinget

I årsmeldingen for 2021 informerte utvalget Stortinget om at PST hadde beholdt en registrering som utvalget mente skulle vært slettet. Stortinget ba PST om å slette opplysningene om denne personen. PST har opplyst til utvalget at registreringen nå er slettet.

1.4.5 KLAGESAKER

Utvalget har i 2022 tatt 24 klager rettet mot PST til behandling, mot 17 i 2021. Flere av klagenes var også rettet mot andre EOS-tjenester. Utvalget har i 2022 avsluttet 20 klagesaker mot PST.

I 2022 har utvalget uttalt kritikk mot PST i to klagesaker. Det er gitt utfyllende begrunnelse til klager i én av sakene. Klager fikk vite at utvalget hadde kritisert PST for å ha oppbevart opplysninger om klageren lenger enn det som var nødvendig.

Utvalget har kritisert PST for mangelfulle undersøkelser og manglende dokumentoversendelse til utvalget som ledd i vår undersøkelse av en klagesak. PST oversendte alle relevante dokumenter før utvalget sluttbehandlet saken.

1.5 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

1.5.1 GENERELT OM KONTROLLEN

I 2022 har utvalget gjennomført to inspeksjoner av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Én av inspeksjonene var rettet mot NSMs behandling av klareringssaker. Den andre inspeksjonen var av Nasjonalt cybersikkerhetssenter (NCSC). NCSC skal beskytte grunnleggende nasjonale funksjoner, offentlig forvaltning og næringsliv mot alvorlige digitale angrep. Utvalget har også inspisert Felles cyberkoordineringssenter (FCKS). FCKS er et samarbeidssenter der E-tjenesten, PST, NSM og Kripos deltar.

Utvalget har i 2022 vært særlig opptatt av saksbehandlingstid i klareringssaker.

I inspeksjonene av NSM kontrollerer utvalget særlig følgende:

- NSMs behandling av saker der klarering er nektet, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndigheten, samt deres behandling av klager over slike saker.
- NSMs saksbehandlingstid i klareringssaker.
- NSMs samarbeid med andre EOS-tjenester.

- NSMs behandling av personopplysninger.
- NSMs tekniske kapasiteter.

1.5.2 SAKSBEHANDLINGSTID I KLARERINGSSAKER

En klareringssak skal forberedes og avgjøres «uten ugrunnet opphold». I hver sak må klareringsmyndigheten vurdere hvor lang behandlingstid som er nødvendig ut fra sakens art, omfang og tilgjengelige saksbehandlingsressurser.

For den som skal klareres, er det viktig med en rask avklaring av om man får sikkerhetsklarering. Siden klarering ofte er en forutsetning for å utføre et konkret arbeid, er det en belastning å gå i uvisshet om man kan akseptere eller fortsette i en stilling. Arbeidsgiver risikerer på sin side å miste nødvendig arbeidskraft når behandlingen av en klareringssak blir langvarig.

Utvalget er derfor opptatt av å kontrollere at klareringssakene behandles på en rettssikker måte og innen rimelig tid.

Saksbehandlingstiden kan være saklig begrunnet, for eksempel for å sikre at saken er tilstrekkelig opplyst. I klareringsmyndighetene ligger en stor andel av sakene «i kø» uten at det arbeides aktivt med dem. Utvalget er særlig opptatt av at saker ikke ligger ubehandlet unødvendig lenge.

I årsmeldingen for 2021 uttrykte utvalget bekymring over at saksbehandlingstiden på nesten alle områder hadde gått opp sammenlignet med 2020. Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité forutsatte i sin innstilling til Stortinget om utvalgets årsmelding at NSM «tar grep for å redusere sakshandsamingstida.»

Saksbehandlingstiden for både klareringssaker og især klagesaker i andreinstans har likevel gått opp fra 2021 til 2022 i NSM.

I henhold til EOS-kontrollloven § 14 femte ledd kan utvalget gjøre departementet kjent med forhold det bør kjenne til. I brev 3. februar 2023 til Justis- og beredskapsdepartementet uttalte utvalget at økningen i saksbehandlingstiden i klareringssaker er urovekkende.

1.5.3 KLAGESAKER

Utvalget har i 2022 tatt 16 klager rettet mot NSM til behandling, mot 9 i 2021. Flere av klagenes var rettet mot andre tjenester i tillegg. Klagesakene gjaldt både overvåking og spørsmål om sikkerhetsklarering. I 2022 avsluttet utvalget 13 klagesaker. Fem av sakene ble avsluttet med kritikk. Alle klagenes som endte med kritikk, gjaldt lang saksbehandlingstid i klareringssaker.

I tre av klagesakene gikk det omtrent ett år før NSM foretok noen saksbehandlingsskritt. I den fjerde saken brukte NSM halvannet år på å behandle klareringssaken som klageinstans.

I den femte saken fikk NSM kritikk for lang saksbehandlingstid i både innsynsdelen av saken og i selve klareringsaken. NSM brukte over fem måneder på å behandle innsynsklagen, og det gikk sju måneder fra NSM mottok klagesaken til det ble gjort saksbehandlingsskritt i selve klareringsaken.

I to av klagenes der NSM fikk kritikk for sin saksbehandlingstid som klageinstans, fikk også henholdsvis Sivil klareringsmyndighet (SKM) og Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA) kritikk for lang saksbehandlingstid som førsteinstans.

1.6 Forsvarets sikkerhetsavdeling

1.6.1 GENERELT OM KONTROLLEN

Utvalget har i 2022 gjennomført to inspeksjoner av Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA).

Utvalget har i kontrollen av FSA vært særlig opptatt av avdelingens utøvelse av operativ sikkerhetstjeneste. I 2022 ble begge inspeksjonene rettet mot dette temaet. I 2023 vil utvalget inspisere FSAs funksjon som klareringsmyndighet.

1.6.2 KLAGESAKER

Utvalget har i 2022 tatt 11 klager rettet mot FSA til behandling, mot 6 klagesaker i 2021. Det er avsluttet 8 klagesaker mot FSA i 2022. Klagesakene gjaldt både overvåking og spørsmål om sikkerhetsklarering. Tre av sakene ble avsluttet med kritikk.

Alle klagenes som endte med kritikk, gjaldt lang saksbehandlingstid i klareringsaker.

I den ene saken fikk FSA kritikk for å ha latt en klagesak ligge ubehandlet i over et halvt år. NSM ble også kritisert for saksbehandlingstiden i behandlingen av klagen i andre instans.

I den andre saken brukte FSA nesten ett år på å ferdigbehandle saken. I den tredje saken var saksbehandlingstiden ett år og tre måneder.

1.6.3 SAKSBEHANDLINGSTID I KLARERINGSAKER

Sammenlignet med 2021 merker utvalget seg at saksbehandlingstiden for innsynsbejæringer har gått noe opp, og at saksbehandlingstiden for klager i første instans har gått noe ned.

1.7 Sivil klareringsmyndighet

1.7.1 GENERELT OM KONTROLLEN

Utvalget har i 2022 gjennomført én inspeksjon av Sivil klareringsmyndighet (SKM). Inspeksjonen handlet blant annet om saksbehandlingstid i klareringsaker og nye regler om personhistorikk i slike saker.

En planlagt inspeksjon hos klareringsmyndigheten ved Statsministerens kontor ble avlyst fordi klareringsansvaret ble overført til Sivil klareringsmyndighet 15. september 2022.

1.7.2 OM VURDERING AV RELIGIØS TILHØRIGHET I KLARERINGSAKER

I kontrollen av klareringsaker er utvalget særlig oppmerksom på at de forhold som vektlegges, er relevante og tilstrekkelig opplyst. Utvalget har undersøkt to klareringsaker der personenes religiøse tilhørighet ble vurdert av klareringsmyndigheten. Utvalget fant ikke grunn til å kritisere at personene ble nektet klarering, da andre forhold var avgjørende for resultatet.

Utvalget bemerket at SKM ikke syntes å ha tilstrekkelig dekning for sin vektlegging av personenes religiøse tilhørighet. Dersom religiøs tilhørighet skal vurderes og vektlegges, bør klareringsmyndigheten avholde sikkerhetssamtale for å avklare personens syn på forholdet mellom religiøse og juridiske normer.

1.7.3 KLAGESAKER

Utvalget har i 2022 tatt to klager rettet mot SKM til behandling, mot én klagesak i 2021. Det er avsluttet to klagesaker mot SKM i 2022. Én av sakene ble avsluttet med kritikk. SKM fikk kritikk for samlet sett å ha brukt ett år og sju måneder på å behandle klareringsaken og klagen i førsteinstans. I den samme klagesaken ble også NSM kritisert for saksbehandlingstiden i behandlingen av klagen i andreinstans.

1.7.4 SAKSBEHANDLINGSTID I KLARERINGSAKER

Saksbehandlingstiden i SKM ligger i hovedsak på samme nivå som i 2021.

1.8 Kontroll av annen EOS-tjeneste

1.8.1 GENERELT OM KONTROLLEN

Utvalget kontrollerer EOS-tjeneste uavhengig av hvilken del av offentlig forvaltning som utfører den. Kontrollområdet er funksjonelt definert og ikke begrenset til bestemte organisatoriske enheter.

Utvalget har i 2022 tatt én klage mot annen EOS-tjeneste til behandling, mot tre klagesaker i 2021. To klagesaker ble avsluttet mot annen EOS-tjeneste i 2022, begge uten kritikk.

1.8.2 ETTERRETNINGSBATALJONEN

Utvalget skal gjennomføre en årlig inspeksjon av Etterretningsbataljonen (Ebn). Temaet for utvalgets inspeksjon av Ebn på Setermoen i Troms var blant annet samarbeidet mellom Ebn og E-tjenesten, og om hvor-

dan Ebn gjennomfører HUMINT-øvelser og utdanning i Norge.

Inspeksjonen ga ikke grunn til oppfølging.

1.8.3 FORSVARETS SPESIALSTYRKER

Utvalget skal gjennomføre en årlig inspeksjon av Forsvarets spesialstyrker. I 2022 inspiserte utvalget Marinejegerkommandoen (MJK) i Bergen. Inspeksjonen omfattet blant annet samarbeidet mellom MJK og E-tjenesten og rutiner for lagring og sletting av personopplysninger.

Inspeksjonen ga ikke grunn til oppfølging.

2. Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kari Henriksen, Lubna Boby Jaffery og Bente Irene Aaland, frå Høgre, leiaren Peter Frølich og Svein Harberg, frå Senterpartiet, Sara Hamre Sekkingstad, frå Framstegspartiet, Carl I. Hagen, frå Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, frå Raudt, Seher Aydar, og frå Venstre, Grunde Almeland, viser til Dokument 7:1 (2022–2023) EOS-utvalets årsmelding for 2022. EOS-utvalet er Stortingets kontrollorgan for dei hemmelege tenestene i Noreg. Føremålet med kontrollen er å sjå til at borgarane sine rettar ikkje vert krenkte, og at lover og reglar vert følgde. EOS-utvalet skal sjå til at dei hemmelege tenestene balanserer omsynet til privatlivet til den einskilde opp mot samfunnet og borgarane sin trong til tryggleik.

Komiteen viser til at Russlands militære angrep på Ukraina 24. februar 2022 har endra den tryggingsspolitiske situasjonen i Europa, og at dette har prega EOS-tenestene i 2022. Det er viktig at samspelet mellom tenestene og EOS-utvalets kontroll fungerer godt i alle tryggingsspolitiske situasjonar, og komiteen registrerer at utvalet er seg bevisst plikta til å innrette kontrollen slik at den er til minst moglege ulempe for den fortløpande verksemda i tenestene. Komiteen legg vekt på at det er viktig å halde fram det gode samarbeidet og balansen mellom tenestenes arbeid og EOS-utvalets kontroll i tida som kjem.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre legger til grunn at EOS-tjenestene kommer til å få en økt betydning i samfunnet i lys av den internasjonale sikkerhetssituasjonen. Eksempelvis skriver Forsvarskommisjonen av 2021 at

«forebyggende sikkerhet, etterretning og situasjonsforståelse blir viktigere».

Samtidig er det og kan bli vedtatt endringer i blant annet politiloven, politiregisterloven og etterretningstjenesteloven, som gir tjenestene utvidet mandat og virkeområde. I en slik situasjon er disse medlemmer av den oppfatning at betydningen og viktigheten av kontroll med etterretnings-, overvåknings- og sikkerhetstjenestene øker tilsvarende mye.

Komiteen viser til at EOS-utvalet kvart år skal sende ei melding til Stortinget om resultatet av denne kontrollen. I tillegg kan EOS-utvalet sende særskilde meldingar dersom det vert naudsynt. Komiteen viser til at EOS-utvalet i 2022 har gjort eit omfattande arbeid med 22 inspeksjonar, 8 saker av eige tiltak og har avslutta 38 klagesaker.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre merker seg at kritikk og forslag til tiltak ikke alltid følges opp. I noen tilfeller synes det som om den kritiserte virksomheten eller overordnet myndighet (departement) ikke nødvendigvis er enig i kritikken eller de foreslåtte tiltakene, og derfor ikke følger opp. Disse medlemmer mener det er uheldig hvis forslag til tiltak blir hengende i løse luften. Det kan være grunn til å vurdere en lignende ordning som for eksempel Riksrevisjonen har, hvor det gjennomføres etterkontroll noen år etter første rapport.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå en ordning hvor det fremgår hvilke av EOS-utvalgets forslag til tiltak i rapporter som er gjennomført, hvilke som skal gjennomføres, og hvilke det er uenighet om hvorvidt de er hensiktsmessige tiltak.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til at det i rapporten fra EOS-utvalget fremkommer at i noen spørsmål om lovforklaringer er tjenesten uenig i utvalgets fortolkning. I slike saker forutsetter dette medlem at departementet sørger for en avklaring av hvilken fortolkning som er den korrekte som både tjenesten og utvalget kan legge til grunn. Dermed utvalget er uenig i den avgjørende fortolkning, bes utvalget orientere Stortinget om dette.

Dette medlem merker seg at stortingsrepresentanter kan ha nytte av mer kunnskap om gradert materiale. Selv om representantene er unntatt fra krav om klarering, er de fortsatt underlagt de samme begrensninger når det gjelder spredning av gradert informasjon. Samtidig vet vi at representantene i sitt virke har kontakt med mange ulike aktører. Ikke alle aktører har hederlige hensikter, og det er mest sannsynlig at utenlandsk etterretning driver målrettet virksomhet mot norske myndighetspersoner, inkludert representanter.

Spesielt i disse dager, med krig i Europa, er det viktig å begrense tilgang til gradert informasjon. Dette medlem mener det godt kan vurderes mer og bedre kunnskap til representantene om hvordan slik informasjon ikke skal spres.

Kontrollen med Etterretningstenesta

Komiteen viser til at kontrollen av Etterretningstenesta mellom anna omfattar bruk av innhentingmetodar som kan medføra inngrep overfor den einskilde, tenesta si handsaming av opplysningar og informasjonsutveksling med innanlandske og utanlandske samarbeidspartnarar. I 2022 har utvalet kontrollert tenesta si utvikling av systemet for tilrettelagd innhenting av grenseoverskridande elektronisk kommunikasjon.

Komiteen registrerer at utvalet har stilt spørsmål ved heimelsgrunnlaget for Etterretningstenestas kjøp av metadata frå kommersielle aktørar. I e-lova er innhenting av data frå åpne kjelder regulert særskilt ut frå omsynet til personvernet. Utvalet har uttalt at dei same omsyna gjeld ved kjøp av metadata i bulk som inneheld personopplysningar.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser til at E-tjenesten etter etterretningstjenesteloven er pålagt å loggføre søk i rådata i bulk som tar utgangspunkt i et søkebegrep tilknyttet en person i Norge. Hensikten med loggen er å forhindre misbruk og legge til rette for effektiv kontroll. Flertallet viser til at EOS-utvalget ba E-tjenesten framlegge en oversikt over de siste slike søk, men at E-tjenesten ikke var i stand til dette på grunn av manglende funksjonalitet i deres systemer.

EOS-utvalget uttaler:

«Den store informasjonsmengden i loggen, samt utfordringene med å navigere i den, fører til at utvalget ikke kan føre en effektiv kontroll. At tjenesten ikke kunne presentere en oversikt over de siste søkene som er gjort i en kategori som krever særlig begrunnelse, viser at lovens krav om logging for kontrollformål ikke er oppfylt.»

Flertallet deler EOS-utvalgets konklusjon.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre forventer at E-tjenesten utvikler sine systemer slik at det blir mulig for EOS-utvalget å kontrollere tjenestens søk i rådata i bulk i tråd med utvalgets mandat.

Kontrollen med Politiets tryggingsteneste (PST)

Komiteen viser til at kontrollen av PST mellom anna omfattar innhenting og handsaming av personopplysningar, førebyggjande saker, bruk av skjulte tvangsmiddel og utveksling av informasjon med innanlandske og utanlandske samarbeidspartnarar.

Komiteen registrerer at utvalet har retta skarp kritikk mot PST for tenestas bruk av dronar med kamera som overvakingemetode i førebyggjande saker.

Komiteen registrerer at utvalet har kritisert PST for ikkje å ha gjort tilstrekkelege etiske vurderingar før tenesta bad ei kjelde om informasjon når det kunne kome i konflikt med kjelda si teieplikt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser til at PST ikke ba kilden avslutte undersøkelsene da tjenesten mottok opplysninger som den måtte forstå at kunne være taushetsbelagte. Disse medlemmer ser svært alvorlig på at EOS-utvalget uttaler at når PST ber en kilde om opplysninger i stedet for å be om utleveringspålegg fra retten, framstår det som en omgåelse av lovverket.

Disse medlemmer vil understreke at politiloven og straffeprosessloven setter strenge vilkår for PSTs bruk av tvangsmidler i forebyggende øyemed, herunder pålegg om å utlevere opplysninger. Disse vilkårene er til for å ivareta innbyggernes rettsikkerhet. Disse medlemmer forventer at justis- og beredskapsministeren sørger for at PST ikke omgår de rettslige ramme for tjenestens metodebruk.

Komiteen viser til at utvalet har vurdert PST si registrering av tre stortingsrepresentantar og støttar utvalet si påpeiking av at det er viktig med individuelle grunngevingar. Komiteen merkar seg også at utvalet har kritisert PST for å ha registrert tre personar utan at det var naudsynt, og difor utan rettsleg grunnlag. Naudsyntkriteriet må vere oppfylt som grunnlag for registreringane.

Komiteen registrerer at PST har sletta opplysningane om den sjette personen EOS-utvalet rapporterte om i årsrapporten for 2021, der utvalet kritiserte grunnlaget for registreringa og komiteen bad PST om å sletta opplysningane

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet merker seg at utvalget kritiserer PSTs bruk av droner for å samle inn informasjon. Dette medlem mener at dagens regelverk, som sier at PST kan bruke «fastmontert» kamera, men ikke mobile kameraer, er utdatert. Hva slags utstyr som brukes, burde være mindre viktig enn hvordan det brukes. Kjernen i en bestemmelse om hvordan man samler inn informasjon, bør

være hvilken informasjon man samler, og hvordan man avgrensar hvilken informasjon som man ikke skal samle. Regelverk for bruk av for eksempel kamera burde ikke avgrensast av hva slags kamera som brukes, hvordan kamera er plassert eller styres, eller andre egenskaper ved kamera. Regelverket burde fokusere på hva utstyret (f.eks kameraet) registrerer.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere mer hensiktsmessig og modernisert regelverk for bruk av utstyr for å samle inn informasjon.»

Kontrollen med Nasjonalt tryggingssorgan (NSM)

Komiteen viser til at kontrollen av Nasjonalt tryggingssorgan (NSM) har omfatta handsaming av klareringssaker og Nasjonalt cybersikkerhetssenter.

Komiteen viser til at i Innst. 432 S (2021–2022) delte komiteen EOS-utvalets bekymring om at sakshandsamingstida i klareringssaker hos NSM på nesten alle område har gått opp i 2021 samanlikna med 2020. Komiteen føresette i innstillinga at NSM tok grep for å redusere sakshandsamingstida, men sakshandsamingstida både i klareringssaker og i klagesaker i andreinstansen har gått opp frå 2021 til 2022. Komiteen støttar utvalets vurdering av at det er ei urovekkjande utvikling. Komiteen viser til statsråd Mehls skriftlege svar til representanten Bjørke den 28. april 2023 om at som ei følge av utviklinga i restansar har departementet gjeve NSM eit eige oppdrag om å iverksette naudsynte prosessar for å få restansane på klagesaker ned, og at sakshandsamingstida for klagehandsaminga bør være mellom 90 og 120 dagar, og at denne tilstanden skal vere oppnådd i løpet av sommaren 2023.

Kontrollen med Forsvarets tryggingssavdeling (FSA)

Komiteen viser til at kontrollen av Forsvarets tryggingssavdeling (FSA) har omfatter FSAs utøving av operativ tryggingsteneste.

Komiteen viser til at handsaming av klareringssaker har vore eit tema over lang tid i EOS-utvalet sin rapportering til Stortinget. EOS-utvalet sende mellom anna i 2019 ei særskild melding om ulik praksis for klarering av personar med tilknytning til andre statar. I ljøs av det endra tryggingsspolitiske biletet har samfunnet større trong til klarert personell. Komiteen ber difor utvalet vurdere om rapporteringa om sakshandsamingstid i klareringssaker i større grad kan syne utviklinga over tid og dei omstenda som er knytte til borgarane sine rettar, slik som i kva grad forseinkingane skyldast tilhøve ved den som ber om klarering eller tilhøve ved handsaminga i tenestene.

Kontrollen med Sivil klareringsmyndighet

Komiteen viser til at kontrollen av Sivil klareringsmyndighet handla om sakshandsamingstida i klareringssaker og nye reglar om personhistorikk i slike saker. Utvalet fekk ei klage, og retta kritikk mot Sivil klareringsmyndighet for å ha brukt for lang tid på ei klareringssak.

Komiteens medlem fra Framskrittspartiet merker seg at det i en årrekke har vært lang saksbehandlingstid i klareringssaker, og i noen tilfeller veldig lang saksbehandlingstid på klager i klareringssaker. Det har fra EOS-utvalgets side blitt rettet kritikk mot at klarering tar for lang tid. Det synes ikke å ha blitt gjort tilstrekkelig for å få ned behandlingstiden.

Dette medlem mener at det med fordel kan vurderes om klareringssaker bør inndeles i ulike prioriteringsnivåer. Det er tross alt forskjell på personell som ikke kan utføre sine oppgaver uten klarering og som det er behov for, og annet personell som kanskje skal utføre oppgaver som trenger klarering. På den måten kan klarering gjennomføres raskt for de som det er størst behov for.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en ordning med prioriteringsnivå for behandling av saker om sikkerhetsklarering.»

3. Forslag frå mindretal

Forslag frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen foreslå en ordning hvor det fremgår hvilke av EOS-utvalgets forslag til tiltak i rapporter som er gjennomført, hvilke som skal gjennomføres, og hvilke det er uenighet om hvorvidt de er hensiktsmessige tiltak.

Forslag frå Framstegspartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen vurdere mer hensiktsmessig og modernisert regelverk for bruk av utstyr for å samle inn informasjon.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen innføre en ordning med prioriteringsnivå for behandling av saker om sikkerhetsklarering.

4. Tilråding frå komiteen

Komiteen har elles ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjere følgjande

vedtak:

Dokument 7:1 (2022–2023) – Årsmelding 2022 for Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) – vert lagt ved protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 23. mai 2023

Peter Frølich

leiar

Sara Hamre Sekkingstad

ordførar